

Datum 2023-04-24
Dokumenttyp Yttrande
Diarienummer 2023/0051
Ert diarienummer Ju2023/00125
Handläggare Maria Melin

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Tryggare hem för barn, SOU 2022:71

Myndigheten för delaktighet arbetar för ett samhälle där alla kan vara delaktiga, oavsett funktionsförmåga. Myndigheten för delaktighet lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

Myndigheten för delaktighet (MFD) välkomnar utredningens förslag och bedömer att dessa i sin helhet bidrar till ett stärkt barnrättsperspektiv i frågor om vårdnadsöverflyttning, adoption och umgänge. MFD bedömer också att förslagen kommer att skapa bättre förutsättningar för kontinuitet, stabilitet och trygghet för både barn, unga och föräldrar med funktionsnedsättning i ärenden som handlar om vårdnadsöversflyttning, adoption och umgänge.

Vissa av förslagen i utredningen ligger utanför MFD:s uppdrag och verksamhetsområde. I detta remissyttrande tillstyrker och kommenterar MFD därför endast de förslag som ligger inom myndighetens kompetensområde.

MFD lämnar också några allmänna synpunkter som gäller situationen för föräldrar med kognitiva svårigheter, förekomsten av våld mot barn och unga med funktionsnedsättning samt om barn och ungas rätt till delaktighet.

Myndighetens synpunkter

Allmänna synpunkter

MFD välkomnar utredningens förslag och instämmer i utredningens utgångspunkter och bedömningar. MFD bedömer att förslagen kommer att skapa bättre förutsättningar för kontinuitet, stabilitet och trygghet för både barn, unga och föräldrar med funktionsnedsättning i ärenden som handlar om vårdnadsöversflyttning, adoption och umgänge.

Föräldrar med kognitiva svårigheter

MFD vill understryka och särskilt lyfta fram en grupp föräldrar som ofta kommer sämre ut än andra föräldrar när det gäller samhällets insatser, inte minst inom de områden utredningen berör, nämligen föräldrar med olika typer av funktionsnedsättningar som ger kognitiva nedsättningar.¹ Exempel på detta är en intellektuell funktionsnedsättning eller en omfattande neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Tidigare rapporter från bland annat Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) visar att kommuner har svårigheter att identifiera föräldrar med kognitiva svårigheter och att de insatser som erbjudits föräldrarna därför inte är anpassade utifrån deras förutsättningar och behov. Det är också förekommande att kommuner på grund av denna bristande anpassning, avslutar föräldraskapsstödjande behandlingsinsatser riktade till föräldrar med kognitiva svårigheter då de uppfattar att stödet inte ger resultat och att det saknas utveckling i individens föräldraförmåga. Parallell forskning visar samtidigt att många föräldrar kan klara de krav som ett föräldraskap ställer om de får rätt typ av stöd under tillräckligt lång tid. En förälder med kognitiva svårigheter kan exempelvis behöva habiliterande och andra kompensatoriska insatser, ibland utöver ett generellt föräldrastödsprogram. De habiliterande insatserna syftar då till att kompensera för den brist på förmåga som de kognitiva nedsättningarna medför och ger föräldrarna strategier att hantera situationer genom hela barnets uppväxt.²

MFD menar att socialtjänstens bristande förmåga att identifiera dessa föräldrar och den bristande möjligheten att tillhandahålla insatser och stöd anpassade efter föräldrarnas varierande förmåga, riskerar att påverka deras förutsättningar och möjligheter att utöva ett fullgott föräldraskap på lika villkor. Det riskerar även att påverka deras tillgång till de förstärkta rättigheter som den aktuella utredningens förslag kan komma att medföra för andra föräldrargrupper.

¹ <https://regionuppsala.se/suf-kunskapscentrum/kunskapsbank/vad-innebar-kognitiva-svarigheter-i-foraldrskapet/>

²² Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2022) Handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd.

Barn och unga med funktionsnedsättning är mer utsatta för våld

MFD vill i sammanhanget också understryka den ökade risk för att utsättas för våld och övergrepp som barn och unga med funktionsnedsättning har.³ Utredningen beskriver den ökade sårbarhet som barn med intellektuell funktionsnedsättning har vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck. MFD vill understryka att all tillgänglig forskning visar att barn och unga med olika funktionsnedsättningar, framför allt men inte uteslutande intellektuella sådana, har en ökad risk för alla typer av våld och övergrepp. MFD vill också understryka att forskning visar att våldsutsatthet kan vara svårare att upptäcka hos barn och unga med funktionsnedsättning, även för yrkesverksamma med stor erfarenhet av målgruppen.⁴

Eftersom utredningen föreslår att Domstolsverket genom Domstolsakademien bör överväga behovet av utbildningsinsatser om riskbedömningar och våld, vill MFD särskilt peka på behovet av kunskapshöjande insatser vad gäller våld mot barn och unga med funktionsnedsättning. En av MFD genomförd enkätstudie till de svenska domstolarna⁵, indikerar att det uppskattade kunskapsläget om våld mot personer med funktionsnedsättning är lägre än kunskapsläget vad gäller våld generellt. Mer än hälften av respondenterna i

³ Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2016) Om barn med funktionsnedsättning i Sverige och deras utsatthet för våld och kränkningar – En systematisk kunskapssammanställning om utsattheten för våld och kränkningar mot, flickor och pojkar med funktionsnedsättning, Svedin, CG., Landberg, Å., & Jonsson, L. (2021) Unga, sex och internet efter #metoo, Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Svedin, CG., Landberg, Å., & Jonsson, L. (2022) Mer utsatta än andra – Om våld och övergrepp mot barn med funktionsnedsättningar, En fördjupning från studien "Unga, sex och internet efter #metoo", Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

⁴ Myndigheten för delaktighet (2023) Att förebygga och bekämpa våld mot personer med funktionsnedsättning, Källström, Å., Amlakie, H., Yildirim, Z., Adaszak, S., Klint, F., Farias Vera, L., Gustafsson, J., & Holmefur, M. (2022) Att identifiera och arbeta med utsatthet för våld bland personer med funktionsnedsättning – Lärdomar från kommuner och regioner, Örebro universitet och Starke, M., Larsson, A., & Punzi, E. (2022) Våldsutsatthet för personer med intellektuella funktionsnedsättningar, Göteborgs universitet.

⁵ Genomförd under 2022 inom ramen för ett regeringsuppdrag om våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning.

enkäten bedömde också att personal i domstolen har behov av fördjupad kunskap specifikt om våld mot personer med funktionsnedsättning.⁶

Barns delaktighet i en utredning

MFD instämmer i betänkandets slutsats om att det är viktigt att det av riskbedömningen i en utredning framgår vad barnet har uttryckt och hur barnets åsikt har beaktats inom ramen för riskbedömningen. MFD vill här understryka att flera studier visar att barn och unga med funktionsnedsättning är en särskilt utsatt grupp vad gäller möjligheten att utöva rätten att komma till tals i frågor som berör dem själva.⁷ Detta gäller särskilt barn och unga som på grund av sin funktionsnedsättning kommunicerar på alternativa sätt. Eftersom utfallet av riskbedömningen ska utgöra en del av helhetsbedömningen kring barnets bästa, är det centralt att alla barn och unga, oavsett funktionsförmåga och kommunikationssätt, får möjlighet att uttrycka sin åsikt samt få den beaktad. Det är MFD:s uppfattning att det, för att detta ska vara möjligt, finns stora behov av metodutveckling med tillhörande riktlinjer för implementering.

MFD vill i det följande också lämna ett antal kommentarer i anslutning till utredningens olika förslag (kommenterade förslag framgår av rubriken).

Placeringskommunen ges möjlighet att bevilja insatser till ett barn även efter en vårdnadsöverflyttning

MFD är positiv till och välkomnar förslaget om att utöka möjligheten för placeringskommunen att fortsätta bevilja insatser till ett barn även efter att en vårdnadsöverflyttning har skett. Barn och föräldrar med funktionsnedsättning har ofta behov av långvariga stödinsatser med anledning av funktionsnedsättningen. Det kan till exempel handla om stödjande insatser för en fungerande skolgång eller om insatser till en förälder i ursprungsfamiljen för att säkerställa att umgänget med barnet fungerar så väl som möjligt. Det är därför mycket positivt att tillgången till sådana stödinsatser säkerställs även efter en vårdnadsöverflyttning.

⁶ MFD (2023) Att förebygga och bekämpa våld mot personer med funktionsnedsättning - Samhällets kunskap, åtgärder och insatser.

⁷ Socialstyrelsen (2019d) Uppföljning av barnkonventionens genomslag vid tillämpning av LSS, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (2019) Social kompetens – Om kompetensförsörjning av handläggare i socialtjänsten och Inspektion för vård och omsorg (2019a) Barn riskerar att bli utan stöd och hjälp.

Rätt till biträde vid prövningen av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning
MFD ställer sig bakom förslaget om att det vid prövning av frågor om särskilt förordnad vårdnadshavare eller tillfällig vårdnadshavare enligt 6 kap. 7–8 a och 10 d §§ FB ska finnas möjlighet att förordna ett offentligt biträde enligt lagen om offentligt biträde för barnet och barnets vårdnadshavare. Förslaget kan komma att vara av extra stor betydelse för föräldrar och/eller barn som lever med en eller flera funktionsnedsättningar. Även om en funktionsnedsättning inte per automatik innebär behov av ett biträde, så kan personliga förhållanden och övriga omständigheter som uppstår med anledning av en persons funktionsnedsättning, bidra till ett särskilt starkt behov av ett sådant biträde. Genom förslaget stärks dessa föräldrars rättigheter i processer om vårdnadsöverflyttning (särskilt rätten till en rättvis rättegång (artikel 6 Europakonventionen) och rätten till familjeliv (artikel 8 Europakonventionen). För barn innebär det att barnrättsperspektivet stärks, framför allt är det barns rätt till delaktighet (se artikel 12 barnkonventionen) som stärks eftersom barnet får en egen representant vid prövningen. Detta är mycket positivt för barn med funktionsnedsättning då dessa ofta i lägre utsträckning än andra barn får sina rättigheter enligt artikel 12 uppfyllda.

MFD vill i detta sammanhang särskilt understryka viken av att sådana offentliga biträden, både för barn och föräldrar, har kunskap om hur olika funktionsnedsättningar, såsom till exempel kognitiva nedsättningar, påverkar en individs förmågor. Detta för att säkerställa att förslaget leder till att alla individers rättigheter stärks, oavsett funktions- och kommunikationsförmåga.

Ny lydelse av paragrafen om barnets bästa

MFD är positiva till förslaget om att det i lagtext bör förtydligas att bedömningen av barnets bästa är en helhetsbedömning som ska ta sikte på omständigheterna för det enskilda barnet. Mot bakgrund av att barn och unga med funktionsnedsättning är mer utsatta för våld och övergrepp än barn och unga utan funktionsnedsättning, blir ett tydligare fokus på risken för att barnet far illa och riskbedömningens betydelse för bedömningen av vad som är barnets bästa som den förändrade lagtexten innebär, än viktigare för denna målgrupp. Mot bakgrund av att våld och övergrepp mot barn och unga med funktionsnedsättning kan vara svårare att upptäcka samt ta sig andra uttryck, blir den omformulerade lagtexten viktig för att säkerställa att bedömningarna blir individuella, nyanserade samt mer anpassade efter det enskilda barnets situation.

Domstolen ska kunna inhämta sakkunnigutlåtande från en psykolog. MFD ställer sig bakom förslaget om att en domstol i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge ska kunna inhämta ett sakkunnigutlåtande från en psykolog. I ärenden där ett barn har en eller flera funktionsnedsättningar kan det vara svårare och mer komplext att bedöma vad som är barnets bästa i frågor om vårdnad, bostad och umgänge. Det kan då vara svårt för domstolen och även för den som genomför en vårdnadsutredning att bedöma vilket umgänge som är förenligt med barnets bästa. Möjligheten till att komplettera en utredning med expertis som varken finns hos socialtjänsten eller domstolen blir då en viktig del. Ett sakkunnigutlåtande från en psykolog med särskild kompetens skulle då kunna vara till hjälp för att bedöma vilka konsekvenser ett beslut skulle få för barnet.

MFD vill slutligen understryka vikten av att de psykologer som anlitas har rätt kompetens om de eventuella funktionsnedsättningar som kan finnas hos barnet liksom hos föräldern.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande) och processamordnare Maria Melin (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt underskriven]

Malin Ekman Aldén

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	Malin Ekman Aldén
TITEL, ORGANISATION:	Generaldirektör, Myndigheten för delaktighet
DATUM & TID:	2023-04-27 16:51:15 +02:00
IDENTIFIKATIONSTYP:	E-post (malin.ekman-alden@mfd.se)
IDENTIFIKATIONS-ID:	ddd64b4bd5a441bfa32d943f689f8acf

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2023-04-27 16:51:20 +02:00
Ref: 74115SE
www.comfact.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)